

tercedendo. Tertio, dico quod si intelligatur animas illas pro se petere, sicut pauperes petunt eleemosynam, et quia indigent juvari a nobis, quod petant a Deo, ut nobis tribuat charitatem ad orandum, et satisfaciendum pro illis, et talibus benefactoribus dignetur retribuere, sic probabilissimum est eas orare Deum, sicut multoties constat eas petiisse a sanctis suffragia. Si enim ut legimus Lucae xvi dives damnatus petebat refrigerari linguam suam, et quod mitteretur Lazarus ad fratres suos viventes, cur non licebit animabus purgatorii petere refrigerium tormentorum? Et ut nobis concedat Deus charitatem, et ea, quæ requiruntur, ut fructuose oremus pro illis, quod est petere nobis bona spiritualia. Idem sentit Torres hic disputatione quinta.

DISPUTATIO XXII.

DE QUIDDITATE, ET SUBSTANTIA OFFICII DIVINI.

ARTICULUS I.

Quid intelligatur nomine horæ canonicæ, et quid illæ sint?

I. In ultimis articulis hujus quæstionis incipit tractare S. Thomas de oratione vocali, et conditionibus ad eam requisitis, et quia de oratione vocali, aut mentali, quatenus est in præcepto quasi naturali, aut juris divini, egimus supra articulo tertio de illa quatenus pertinet ad ecclesiasticum præceptum, et invenitur in horis canonicis, agendum nobis est, ut sic tota materia de oratione,

ac de religione, et de ejus interioribus actibus concludatur; et quia D. Thomas articulo duodecimo orationem vocalem divisit in publicam et privatam, de utraque quatenus ex præcepto Ecclesiæ debet fieri agemus. Ut ergo materiam hanc pertractare possimus ordine debito, primo agemus de ipsa substantia, et quidditate hujus orationis, quæ dicitur divinum officium: secundo, de personis, quibus competit eam in ecclesiis recitare: tertio, de ejus obligatione: quarto, de causis excusantibus: quinto, de modo, et conditionibus ad eam recitandam requisitis, et denique de publica, et solemni recitatione, qualis est, quæ fit in choro, et de obligatione ad illam.

II. Multa hic doctores tractant, quæ potius historiam videntur concernere, quam difficultatem aliquam theologicam, a quibus nos abstinere debemus, ne tempus difficultatibus expediendis concessum, longioribus historiis teramus. Igitur in hoc termino complexo horæ canonicæ duo involvuntur, quæ jam ex acceptatione, et usu Ecclesiæ ad unam rem significandam usurpantur; quia enim ex antiquissimo usu Ecclesiæ, ut mox ostendemus, per certas partes, et tempora diei solet Ecclesia certas, ac determinatas preces offerre Deo, ideo tales orationes, seu preces, quia certam, ac determinatam regulam ab Ecclesia habent canonicæ dicuntur, et canon enim Græce idem est quod regula: quia vero certis diei temporibus, seu horis recitari debent, aut quia certis diei horis correspondere debent, vel illas repræsentare, ideo preces horariæ, seu horæ dicuntur. Extenso autem vocabulo, omne illud officium, quod pertinet ad laudem divinam in Ecclesia recitandam, vel quod aliquo modo ad ministros Ecclesiæ spectat, et ad quod

tales ministri obligantur, secundum aliquam regulam determinatam ab Ecclesia, canonicum officium, vel canonicæ preces dici possunt, sicut id ad quod tenetur pensionarius post bullam Pii V, in locis ubi recepta est, dici potest canonicum officium, seu preces, quia ex mandato Ecclesiæ tenetur pensionarius certam, ac determinatam formam orandi recitare, scilicet officium parvum B. V. Mariæ. Et similiter ipsum officium missæ, et litaniæ, aliæque preces, quæ juxta certam, et determinatam formam Ecclesiæ certis et temporibus dicuntur, dici etiam possunt preces canonicæ, et nomine officii divini, seu officii canonici comprehendendi. Usus tamen jam obtinuit, vel solum dicantur horæ canonicæ, orationes illæ, quæ a matutino usque ad completorium includuntur. Hæc de nomine.

III. De quidditate autem, et substantia hujus orationis, quia cum uniuscujusque rei substantia, et quidditas, præsertim si physice consideretur, constat ex materia, et forma, ideo ad videndum hujus orationis quidditatem et naturam, solum oportet videre quid sit ejus materia, et quid sit forma. Et quia res ista est aliquid pendens ex Ecclesiæ instituto, et quasi artefactum in genere orationis, ideo forma hujus orationis debet esse, vel modus, vel ordo aliquis, seu significatio, aut dispositio aliqua orationum, qua ordinate, et debite aliqua recitentur ad laudandum, et orandum Deum.

IV. Circa materiam ergo, ex qua istæ orationes ecclesiasticæ debent componi fuerunt hæretici, qui rejiciebant ea, quæ non erant de Scripturis canonicis, ut hymnos, aut cantica a piis viris composita, quam hæresim Suarez libro iv de oratione, cap. ii dicit tenuisse Paulum Samosatenum, ut refert Eusebius. Quidam etiam, suppresso nomine, de

hoc errore notantur in Concilio Toletano iv, cap. xii. Et videtur favere istis hæreticis duplex canon. Primus est ex Concilio Laodiceno cap. lxx, et ultimo illius Concilii, ubi sic habetur: « Non oportet ab idiotis psalmos compositos, et vulgares in ecclesiis dici, neque libros, qui sunt extra canones legi, nisi solos canonicos novi vel veteris testamenti. » Secundus est ex Concilio Bracharenensi i, cap. xxx, ubi dicitur: « Extra psalmos veteris testamenti nihil poetice compositum in ecclesia psallatur: » ubi videntur omnes excludi hymni, et quidquid metricè canitur in officio divino.

V. Ratio quoque hoc videtur persuadere, quia materia, ex qua fit officium canonicum, talis debet esse ut careat omni errore, cum publice in ecclesia legendum proponatur, imo ex illo soleat duci argumentum irrefragabile ad aliquid probandum, eo quod sic Ecclesia canit, aut legit: ergo irrationabiliter sumitur hæc materia aliunde, quam ex canonicis Scripturis, historiæ enim humanæ, aut hujusmodi aliquando erroribus non vacant, et per hoc plerumque indigent emendatione. Deinde etiam videtur ex hoc prolongari ipsa oratio multorum verborum repetitione, et continuatione, contra id quod dicit Christus Dominus Matth. vi: *In oratione nolite multum loqui*: et Ecclesiast. vii: *Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, et ne iteres verbum in oratione tua*. Atque ita videtur hic habere locum argumenti secundi D. Thomæ in articulo duodecimo, scilicet, quod ex multitudine verborum tollitur attentio, et distrahitur mens a divina contemplatione, quod frequentissime accedit recitantibus horas propter earum longam prolixitatem.

VI. Nihilominus ne confundamus quæstiones, aliud est loqui de multitudine eorum, quæ in divino offi-

cio recitantur, aliud de qualitate materiæ, an scilicet solum admitti possit ad componendum officium canonicum id, quod habetur in canonicis Scripturis, vel alia, quæ componuntur ab ecclesiasticis doctoribus, possunt admitti; hoc enim secundum dicere, quod sit illicitum, insolens error est, cum sit contra universalem Ecclesiæ consuetudinem, de qua, ut dicit Augustinus epistola cxviii, capite v, disputare quid ita faciendum sit, insolentissimæ insaniam est. Nobis ergo in confirmationem, et rationem hujus dicti sufficiat definitio, et decretum Concilii Toletani iv citati, ubi sic ait: « Quidam specialiter reprobant hymnos, quos Hilarius, et Ambrosius ediderunt, pro eo quod de Scripturis sanctorum canonum, vel apostolica traditione non existunt, respuant ergo illum hymnum ab hominibus compositum, quem in fine omnium psalmorum dicimus: Gloria, et honor Patri, etc. similiter et totum illud, quod sequitur post angelicum hymnum Gloria in excelsis Deo, etc. quod tamen ecclesiastici doctores composuerunt: ergo nec ipsi in ecclesiis canendi sunt, quia in sacrarum Scripturarum libris non inveniuntur. Componuntur missæ, sive preces, vel orationes, sive commendationes, seu manus impositiones, ex quibus, si nulla decantentur in ecclesia, vacant omnia officia ecclesiastica; admonet enim hæc fieri, atque hortatur Apostolus ad Timotheum dicens: Obsecro igitur, primum omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones, etc. excommunicatione ergo plectendi sunt, qui hymnos rejicere fuerunt ausi. » Hucusque Concilium, ubi triplicem rationem hujus rei insinuat. Primam, ab inconvenienti, quia alias rejicienda sunt etiam illa, quæ ab antiquo tempore erant in Ecclesia recepta, scilicet, Gloria Pa-

tri, et hymnus angelicus: secundam ex eo, quod officia ecclesiastica vacarent, id est, sine aliqua solemnitate celebrarentur, si non possent cantari, aut recitari ea, quæ ad Ecclesiæ ornatum, et officiorum Ecclesiæ constituit: cum enim hæc officia sunt orationes publicæ non solum debent habere id, quod ad orationem pertinet, sed etiam id, quod ad solemnitatem, et publicitatem: tertiam, quia habent originem ab Apostolo præcipiente fieri orationes, postulationes, obsecrationes, etc.

VII. Ad objectiones respondetur. Ad primam. Suarez loco citato, numero xxiii, respondet ex cardinali Baronio in appendice, tom. iv, illum canonem Laodicenum editum esse occasione abusus, quem ille hæreticus inducere conabatur, idque tunc fuisse expediens in illa provincia propter hæreticorum turbationem: secundo, dicit illum canonem a provinciali Concilio editum nunquam ab universali Ecclesia receptum fuisse. Neque obstat, quod Synodus Laodicensis recepta sit in canone secundo sextæ Synodi generalis, ut habetur in capite Quoniam, dist. xvi, nam canones illi, qui attribuantur sextæ Synodo in Trullo celebrata tamquam spurii rejiciuntur, ut multis probat Baronius anno Christi 692, et idem sentit magister Bagnez 2-2, quæst. 1, art. x, dubio quinto.

VIII. Tertio, dici potest et forte magis ad mentem Concilii, quod non prohibet absolute legi libros, qui sunt extra canonem, sed prohibet eos legi ut canonicos, et in auctoritatem recipi, sic enim subdit: « Quæ autem oporteat legi, et in auctoritatem recipi hæc sunt, etc. » Et numerat ibi libros sacræ Scripturæ, quos ut canonicos modo habemus; solum ergo voluit Concilium determinare, qui libri essent in Ecclesia legendi, et habendi ut ca-

nonici, et qui non debent legi recipiendo eos in auctoritate. Similiter prohibet psalmos vulgares in ecclesia ab idiotis dici, intelligendo per psalmos vulgares eos, qui aliquid profani habent, et apud vulgares homines versantur, tales enim non decet in ecclesia recitare; vel certe prohibuit non computari in psalmos, qui non sint de libro canonico psalmorum; sicut neque modo aliquos admittit Ecclesia. Et in hoc sensu etiam debet intelligi decretum Concilii Bracharensis, quod non prohibet absolute, ne aliquid poetice compositum recitetur, sed ne psallatur, hoc est, numero psalmorum admisceatur: intendebat enim Concilium ne privata consuetudines introducerentur, quibus variaretur ordo psallendi, admittendo alios psalmos, quam qui sunt in veteri testamento, quod insinuat idem Concilium capite xix, et refertur in capite Placuit, dist. xii: « Unus, inquit, atque idem psallendi ordo in officiis teneatur, et non diverse, ac private, neque monasteriorum consuetudines cum ecclesiastica regula sint permixtæ. »

IX. Denique suspicor aliquos psalmos a Priscilliano fuisse compositos, vel a Dictinio, quorum errores latissime damnat illud Concilium, et hos præcipue voluisse rejicere nam in capite xvii, multa scripsisse hos hæreticos sub nomine patriarcharum, prophetarum, et Apostolorum narrat, et damnat Concilium; hymni autem seu lectiones, etiam si ex libris canonicis non essent, semper ab Ecclesia sunt recepti; habemus enim summæ antiquitatis hymnos, quos S. Dionysius de divinis nominibus, capite iii, lectione prima apud D. Thomam, commemorat composuisse S. Hierotheum in morte et exequiis Beatissimæ Virginis Deiparæ. In Concilio etiam Carthaginiensi iii, capite xlvii: « Liceat, in-

quit, legi passiones martyrum cum anniversarii dies eorum celebrantur; » et in capite Sancta Romana, dist. xv Gelasius I, ante annos mille et centum, in officio cœnæ Domini, et dierum sequentium ponit lectiones ex B. Augustino. Extant denique hymni ab Hilario, et Ambrosio compositi, quos Concilium Toletanum citatum jubet recipi, et usque hodie in Ecclesia leguntur.

X. Ad primam rationem respondetur non requiri quod ea, quæ in officio divino recitantur, quantum ad omnes partes sint auctoritas infallibilis, neque ex illis deducitur argumentum infallibile ex eo præcise, quod habentur in officio divino. Ut autem explicemus quem gradum certitudinis habeant, et quomodo ex illis possit deduci argumentum (quod vix ab auctoribus attingitur) est advertendum, quod approbatio pontificis, aut Ecclesiæ non semper facit infallibilem certitudinem, nisi tantum in his, in quibus habet adjunctam assistentiam Spiritus sancti ne erret, sicut in definiendo ea, quæ ad fidem spectant, aut in canonizatione sanctorum, in quibus præter humanam diligentiam, quæ adhibetur in disputationibus, et probationibus, habet pontifex assistentiam Spiritus sancti, ut in eis determinandis non erret: in approbando autem aut permittendo aliquod officium, aut etiam in componendo, non utitur pontifex assistentia infallibili Spiritus sancti. Unde sæpe contingit, quod officia alias approbata mutantur, aut emendantur, unde non habent infallibilem veritatem, verbi gratia, licet a Gregorio XIII approbatum sit martyrologium Romanum, tamen in his, quæ habet de annis a creatione mundi usque ad Christum non habet firmam certitudinem. Similiter officium, quod fuit approbatum a Sixto IV, in extravaganti Cum præ excelsa, pro

conceptione B. Virginis non fuit admissum a Pio V in reformatione breviarii. Et quotidie videmus aliquid in illis reformari, et mutari, quod argumentum est ea solum approbari ab Ecclesia, et pontifice ut probabilia, non ut certa: et quo colligimus, quod talis approbatio pontificis, et Ecclesiæ non præbet majorem fidem istis rebus quam approbatio, qua Ecclesia approbat in generali doctrinam alicujus sancti, aut doctoris, sicut approbantur opera D. Augustini, et aliorum doctorum in capite Sancta Romana, dist. xv, quæ approbatio licet addat magnam probabilitatem, et auctoritatem eorum doctrinæ, non tamen infallibilitatem ut sentiunt communiter doctores. Et videri potest in Castro lib. I adversus hæreses, capite VII, et Cano. lib. VII de locis, cap. III.

XI. Et hoc est loquendo in generali de his, quæ recitantur in officio divino ex eo præcise, quod ibi habentur ex approbatione Ecclesiæ. In particulari autem, et ex aliis circumstantiis possunt habere majorem certitudinem, ut si in illis involvatur aliquid pertinens ad sacram Scripturam, vel ad aliquam traditionem Ecclesiæ, vel quia proponit aliquid ad pietatem, et ad imitationem pertinens. Et ideo distinguendum est in officio divino, quod aliud est posse nos recitare, et loqui eo modo, quo Ecclesia loquitur in officio a se approbato; ad hoc enim sine dubio magnam habet auctoritatem approbatio Ecclesiæ, ita quod licet orare, et loqui, sicut Ecclesia approbat in aliquo officio, et qui oppositum diceret esset plusquam temerarius negans probabilitatem ab Ecclesia approbatam: aliud est, quod omnia, quæ ibi leguntur ex eo præcise, quod legatur in officio divino, habeant firmiorem veritatem, et in hoc dicimus, non importare plus

certitudinis, quam alicujus auctoris approbati ab Ecclesia, nisi aliquid sacræ Scripturæ, aut traditionis Ecclesiæ, vela postolicæ importent. Ecclesia enim legit sermones sanctorum, et gesta martyrum, quæ ex eo, quod ibi legantur non habent majorem certitudinem, quam si alias citentur ex libro illius sancti. Diligentia autem, et approbatio Ecclesiæ licet addat eis auctoritatem, et probabilitatem, non tamen indubitatam certitudinem; nec amplius requiritur ad divinum officium. De quo videatur Suarez lib. IV de oratione, cap. II, num. XXII, et Cano lib. XI, cap. V ad argumentum XIII.

XII. Ad secundam rationem respondetur, quod ut D. Augustinus dicit epistola CXXI, et refert S. Thomas art. XIV ad primum, aliud est in oratione sermo multus, aliud diuturnus affectus, nam et ipse Dominus prolixius oravit Lucæ XXII. Et ita concludit D. Augustinus: « Absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio. » Ex qua distinctione colligimus, quod multum orare vocaliter, quando id ordinatur ad laudem Dei, et excitationem affectus in Deum, non prohibetur a Christo Domino; sed solum multum loqui in oratione, quantum ad loquacitatem, et quasi ponendo fiduciam in multitudine locutionis: et præsertim, quia hoc genus orationis solum imponitur ministris Ecclesiæ, qui plus temporis debent impendere orationi, et rebus divinis. Quod si attentionem amittant, id non est ex defectu orationis, quæ potius excitat ad attendendum, sed ex defectu orantis, cui non admodum difficilis est attentio saltem virtualis, præterquam quod, cum orationes istæ fiant non in persona ipsius orantis, sed totius Ecclesiæ, non tam attenditur devotio privata ministri, quam intentum commune Ecclesiæ, ut

orationes communes abundant, et sæpius fiant in die.

XIII. De forma hujus orationis breviter dicendum est, quod cum in artificialibus forma sumatur in ordine ad finem, sicut Ecclesia intendit per ministros suos istas orationes, tamquam communes totius Ecclesiæ mittere ad Deum, ideo illa forma et modus orandi institutus est, qui conveniret huic fini, et consistit in duobus, scilicet in ordine, seu distributione officii, et in significatione. Est enim distributum officium in diversas partes, et horas diei, et componitur etiam ex variis partibus ordinatis in se, ut psalmis, hymno, oratione, etc. Et similiter instituitur ad representanda diversa mysteria vitæ, et passionis Christi, de quibus aliquid attingemus articulo tertio. Considerata ergo causa materiali, et formali, restat considerare efficientem.

ARTICULUS II.

Quo jure introductum sit in Ecclesia divinum officium?

I. Duo in hoc articulo dubia videntur involvi. Primum de jure recitandi officium, et consequenter instituente illud, an sit jus divinum, vel humanum: secundum si sit juris humani, quam antiquum sit, et a quo sit institutum. Et quantum ad primum, aliqui distinguunt inter substantiam orationis pertinentis ad horas canonicas, et inter modum ipsum orandi, ut quod modo habeamus tot psalmos, orationes, etc. dicunt esse a jure divino, quod ab aliquibus personis, scilicet a clericis recitetur officium divinum quantum ad substantiam, neque in hoc posse papam dispensare, licet possit illud mutare, aut in alium modum orandi commutare, ita abbas

in capite primo De celebratione missarum. Et citatur pro hac sententia Turrecremata in capite. Eleutherius, XCI distinct; ad quintam quæstionem. Angelus verbo hora, numer. VI; Rosela verbo hora, numer. XIII; et Navarrus de oratione, capit. VII, numer. II, qui omnes allegant illud Psalmi CXVIII: *Septies in die laudem dixi tibi*. Unde videntur teneri clerici ad recitandum aliquid quotidie in laudem Dei; et fundatur hoc in ipso statu clericali, qui status est deputatio ministrorum ad cultum Dei, et ad laudandum Deum; unde ex connaturali jure videntur obligari ad orandum, et recitandum aliquid quotidie in laudem Dei.

II. Cæterum opposita sententia est communior et probabilior, ut tenet Sylvester, Tabiena, Armillus, Paludanus, S. Antonius et alii, quos refert, et sequitur Suarez libr. IV de oratione, cap. VI; magister Torres tractatu de horis canonicis, controversia II; Azorius libro X institutorum moralium, capite primo, paragrapha ultimo. Aliud enim est dari jure divino præceptum orandi, sicut supra articulo tertio late ostendimus; aliud teneri ministros Ecclesiæ singulis diebus aliquid recitare ex vi juris divini; et breviter ostenditur ad hoc non teneri. Nam jus divinum vel est positivum, ut quando ponitur a Deo aliquod præceptum circa aliquam materiam, vel est connaturale, ut quando ex natura rei, alicujusve status instituti a Deo sequitur aliqua obligatio, sed nullo modo a tur jus divinum ad officium recitandum quotidie: ergo. Minor, probatur, nam neque in traditione apostolica, neque in Scriptura invenitur præceptum positivum de recitando officium: de traditione sufficit, quod nobis non constet de illa, scilicet quod a Deo præceptum sit officium recitare; de hoc enim præcepto divino nulla traditio apostolica extat;